

IN DIT NUMMER:

VOORWOORD REDACTIE	1
AGENDA	1
STROKEN LANDBOUW	2
WERKGROEP INVENTARISATIE ; ALS EEN VIS ZONDER WATER	3
INZICHT IN DE STAND VAN HET WATERSYSTEEM VAN AA EN MAAS	4
WIST U DAT?	4
DE BUXUSMOT	5
KLIMAAT-ADAPTATIE: JE DAK REPAREREN ALS DE ZON SCHIJNT	5
KIEVIT KWIJT	6
HIJ IS WEER VOORBIJ DIE DROGE ZOMER	6
STRABRECHTSE HEIDEDAG	7
PILOT BODEM, WATER EN BIODIVERSITEIT	7
STIKA NIEUWS	7
ERVENPLUS	8
COLOFON	8

VOORWOORD REDACTIE

Beste lezers,

Het zomerreces zit er weer op. De redactie heeft weer de handen uit de mouwen gestoken om tijdig een herfsteditie te kunnen versturen. Herfst, het seizoen na de zomer, waarin doorgaans veel regen valt. Dat kunnen we nu ook wel gebruiken, na een uitzonderlijk hete zomer, waarin alle hitterecords zijn gebroken. De maïs werd op sommige plekken al in augustus geoogst en de grondwaterstand is in jaren niet zo laag geweest. Vanaf eind augustus kwamen dan eindelijk de verlossende buien na de ellenlange droogte. En het gras bij de burens werd van geel weer groen, zoals het hoort.

In deze editie dan ook weer de nodige aandacht voor de gevolgen van deze droogte. Zo gaat de rubriek "klimaatadaptatie" over uitzonderlijke hitte en

hebben we een reportage toegevoegd van de reddingsactie van werkgroep inventarisatie bij de Aa. Ook hebben we een bijdrage van Martijn Tilma van waterschap Aa en Maas over het invoeren en verzamelen van data aangaande wateroverlast.

Daarnaast bevat deze editie een gastbijdrage van Fogelina Cuperus, onderzoeker aan de Wageningen Universiteit, over strokenlandbouw. Bij deze vorm van landbouw wordt landbouw gecombineerd met natuur wat leidt tot bijzondere resultaten.

Tenslotte hebben we voor u nog de evaluatie van de Strabrechtse Heidedag toegevoegd en brengen we u naast de updates over Stika en ANLb op de hoogte van de buxusmot en het verdwijnen van onze kievit. Eenieder die de komende weken nog druk in de weer is met oogsten wensen wij veel succes. En hen die niet

oogsten verzoeken wij alvast te zaaien.

Veel leesplezier!

Redactionele groet,
Peter, Roel, Thijs en Koen

AGENDA:

November Najaarsvergadering met na de pauze een lokale spreker uit de agrarische sector.

20 december Filmavond

Januari Lezing "Wat blijft er over aan marge voor de boer?" Avond met retailers (Willem Smetsers, Unie van inkopers, RFC)

Februari Klimaat in wereldwijd perspectief; de boer en de burger aan het woord met een deskundige spreker. Wat kunnen we zelf doen als leden van HHH?

STROKENLANDBOUW

Door Fogelina Cuperus, agroecoloog en onderzoeker gewasdiversiteit aan Wageningen University & Research

De alarmerende achteruitgang van de biodiversiteit en toename van extreem weer maken de noodzaak voor weerbare productiesystemen urgent. De recente nieuwsberichten over biodiversiteit in het agrarisch gebied, de kwaliteit van onze landbouwbodems, klimaatverandering en de kritische houding van de maatschappij ten opzichte van de inzet van gewasbeschermingsmiddelen leidt tot een steeds sterkere roep om een transitie van de Nederlandse landbouwsector. Natuurinclusieve landbouw lijkt een antwoord te kunnen bieden. Een vorm van natuurinclusieve landbouw is strokenteelt, waarin diverse gewassen in stroken naast elkaar worden geteeld. Dat biedt de nuttige organismen het hele jaar door voldoende voedsel en schuilmogelijkheden. En dat maakt weer dat schadelijke organismen het moeilijk krijgen en niet of nauwelijks schade kunnen toebrengen aan de gewassen. Strokenteelt is een op dit moment direct toepasbare

teelttechniek, die natuurlijke mechanismen faciliteert en benut.

Sinds 2010 wordt volop met strokenteelt geëxperimenteerd op diverse proeflocaties van de Wageningen Universiteit. De opgedane inzichten in de voorgaande strokenteeltextperimenten hebben geleid tot een vernieuwend experiment, gestart in het voorjaar van 2018. In dit nieuwe experiment staan de praktische inpasbaarheid met de huidige mechanisatie en de potenties voor biodiversiteit voorop. De wetenschappelijke proeven worden op verschillende locaties uitgevoerd, in Wageningen (Biologisch proefbedrijf Droevendaal) en Lelystad (Biologisch proefbedrijf Broekemahoeve). De proeven zijn direct gelinkt met praktijk experimenten, zoals de strokenproef (50 hectare, zie afbeelding) op het biologisch bedrijf ERF bv in Zeewolde. Dit is het 2de jaar dat ERF bv grootschalig met strokenteelt aan de slag gaat. De ervaringen in 2017 waren voor alle betrokkenen zeer positief en mechanisatie kon efficiënt worden ingezet.

Er bestaat een praktijknetwerk strokenteelt. Dit netwerk wordt ondersteunt door het vierjarig EU project DiverIMPACTS, een project om een meer diverser Europees agrarisch landschap te onderzoeken en verder te ontwikkelen in de praktijk. In Nederland geven we dit handen en voeten door middel van strokenteelt in de Nederlandse akkerbouw. Het praktijknetwerk bestaat uit boeren en onderzoekers, die samen het strokenteelt systeem testen en verbeteren. Het netwerk wordt begeleidt door BioNext en de Wageningen Universiteit. U bent welkom om u aan te melden als geïnteresseerde en deel te nemen. Zowel gangbare als biologische akkerbouwers zijn van harte welkom. Aanmelden kan bij: Laurens Nuijten, BioNext via nuijten@bionext.nl.

Meer lezen: <https://www.wur.nl/nl/Onderzoek-Resultaten/Onderzoeksinstituten/plant-research/Open-teelten/show-openteelten/Strokenteelt.htm>.

Meer informatie: Dirk van Apeldoorn (dirk.vanapeldoorn@wur.nl)

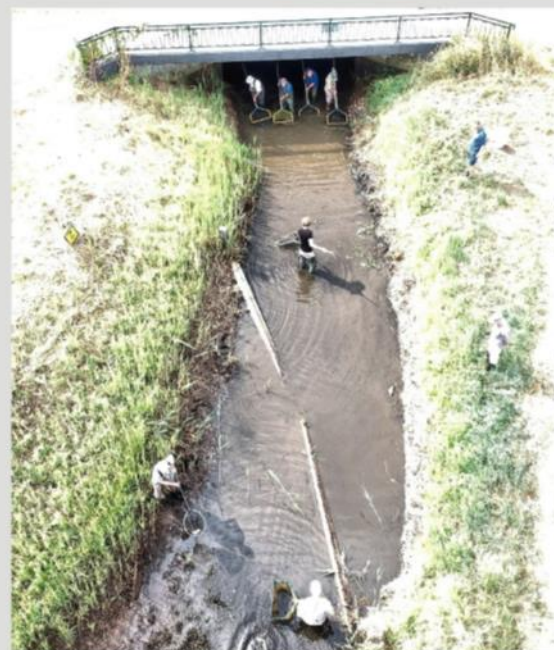
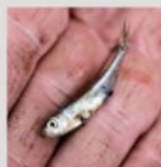
Grootschalige toepassing van strokenteelt in de Flevopolder (50 ha) door biologisch bedrijf ERF bv.

Foto: ERF bv en Flevolandschap

WERKGROEP INVENTARISATIE: ALS EEN VIS ZONDER WATER

Vanwege de extreme droogte van afgelopen zomer zijn bijna alle sloten drooggevallen en is zelfs de Aa voor een groot deel droog. Als een rivier dreigt droog te vallen trekt een deel van de visstand met de laatste stroming naar benedenstrooms. Maar een groot deel van de vissen blijft achter in de diepere delen van de rivier. De plassen die dan nog overblijven in de Aa zijn dan stilstaande wateren die snel opwarmen. Warm en stilstaand water houdt weinig zuurstof vast waardoor de vis in problemen komt. Dit was dus het geval afgelopen zomer bij de Aa. Het waterschap en vereniging Dommelvisrecht heeft toen contact gezocht met Hei, Heg en Hoogeind om de vis af te vangen. Bart v/d Broek, Jan Engelen en Ton Verwegen (en Erik van Asten voor de foto's) hebben geholpen met het afvangen van honderden vissen in de Bulder Aa tussen Maarheeze en Soerendonk. De vissen zijn verder benedenstrooms, waar voldoende water was, weer uitgezet.

INZICHT IN DE STAND VAN HET WATERSYSTEEM VAN AA EN MAAS

Door Martijn Tilma, Adviseur hydrologie / Informatiespecialist Waterschap Aa en Maas

Hoe droog is het nu in het gebied van Aa en Maas? Welke beken stromen nog en welke beken staan droog? Wat is de waterkwaliteit op een bepaalde locatie? Als waterbeheerder verzamelt het waterschap van Aa en Maas heel veel informatie. En deze informatie willen we graag delen. Vrijwel iedereen heeft op één of andere manier wel met water te maken en heeft daarbij specifieke vragen. Waterschap Aa en Maas stelt een groot deel van de data open via een voor iedereen te benaderen portaal. Via dat portaal is data op te vragen van individuele meetlocaties in een bepaalde periode. Daarnaast is er een informatie portaal opgericht waarbij gebiedsbreed en op hoofdlijnen de stand van enkele hydrologische parameters wordt gevisualiseerd. In dit portaal wordt de actuele situatie gepresenteerd. Het portaal is benaderbaar via de link onder het kopje "Ik zoek actuele waterdata" op onze website www.aaenmaas.nl

Graag willen we onze informatievoorziening verder ontwikkelen. Op dit moment zijn wij onder andere bezig met het verkennen van de mogelijkheden om ecologische data te presenteren (vis-, planten en macrofauna populaties). Wij hebben grote behoefte aan feedback op het portaal en horen dan ook graag aan wat voor type informatie en data behoefte zou zijn en in welke vorm. Schroom dus niet om een informatievraag in te sturen via de website van Waterschap Aa en Maas.

WIST U DAT?

Onze huisfotograaf Erik van Asten onlangs twee keer in de prijzen is gevallen? Een van zijn natuurfoto's is opgenomen in de National Geographic kalender voor 2019. Daarnaast is Erik eerste geworden bij de fotowedstrijd "Colourful Dutch Nature", georganiseerd door Bloem en Tuin. Een prachtige prestatie!

DE BUXUSMOT

En daar was hij dan, de buxusmot. Vorig jaar op een enkele plaats in onze omgeving, maar dit jaar massaal te vinden in buxushagen.

Een opvallende nachtvlinder, die buxusmot. Ongeveer 4 cm groot, wit gekleurd met aan de vleugelranden een zwarte band. De soort hoort bij de 'invasieve exoten': levensvormen die hier van nature niet thuishoren. Ze kunnen zich snel vermeerderen en uitbreiden omdat ze geen vijanden hebben die de populatie in de hand houdt.

De soort komt uit het verre oosten en is waarschijnlijk met plantgoed in Duitsland terecht gekomen. De eerste meldingen komen daar uit 2007. Een jaar later werden ze ook aangetroffen in West Nederland. Niet de vlinders zijn schadelijk maar de rupsen. Ze vreten de buxusbladeren van de struiken tot

er geen enkel groen blaadje meer aan zit.

Ondertussen past de natuur zich aan: de rupsen zijn als een smakelijk hapje ontdekt door mezen en veldmuizen. Ook kippen lusten zowel de rupsen als de poppen. Verder zijn er sluipwespen en andere insecten die op de eitjes en de rupsen parasiteren.

Bestrijden met chemische middelen is dan ook niet aan te raden, ook de goede insecten die de rupsen vreten leggen dan het loodje. Bestrijden met lokstoffen (feromonen) kan geen kwaad.

De komende jaren zullen meer soorten deze rups gaan vinden en als voedsel gaan gebruiken. De schade zal dan vanzelf terug lopen. Tot die tijd even rustig afwachten.

Rups van de buxusmot.

Kenmerkend voor de buxusmot zijn o.a. de zeer grote zwarte ogen. Niet de vlinder, (de buxusmot), maar de rups vreet de buxus helemaal kaal.

Soms zitten ze met honderden in een struik. Niet alleen de bladeren maar ook de schors van de twijgen worden geconsumeerd.

KLIMAATADAPTATIE: JE DAK REPAREREN ALS DE ZON SCHIJNT

Op verschillende plaatsen zijn de hakselaars en aardappelrooiers al begonnen om de gewassen van het veld te halen. Het lijkt er op dat de gewassen dit jaar (door de droogte) bijna allemaal een paar weken eerder af zijn dan andere jaren. De kale akkers over een paar weken (in combinatie met de nu nog droge grond) is ideaal om de sloot te schonen. Het is belangrijk om de waterafvoerende functie te waarborgen door de planten uit het slootprofiel te verwijderen. De bodem is nog niet verzadigd met water en heeft dus veel draagkracht, dat betekent dus geen insporing. Ook voor het leven in de sloot is het interessant om wat vroeger te maaien. De grassen en kruiden in de sloten zullen bij de mildere temperaturen net wat meer aangroeien dan andere jaren, waardoor er betere schuilgelegenheden voor voornamelijk insecten ontstaan. Het onderwaterleven krijgt hiermee zeker een boost. Niet alleen voor het leven in de sloot is het goed om te maaien voordat het echt koud wordt, ook voor de sloot an sich is het goed. Beschadigingen aan de taludzode (door het onderhoud) hebben dan de tijd zichzelf weer te herstellen. Door op tijd de perceelslootjes te maaien wordt voorkomen dat er schade wordt gereden. Wanneer het dan in het najaar eens echt gaat regenen, kan het water weg zodat je geen natte voeten krijgt. Het waterschap controleert bij de schouw of de watergang wel voldoende vrij is van waterplanten.

KIEVIT KWIJT

Zoals velen van jullie wellicht gemerkt hebben is dit voorjaar wederom onze geliefde kievit op de Paaldijk weggehaald. Voor de tweede keer is vandalisme haar helaas niet bespaard gebleven. Mocht u iets gezien of gehoord hebben dan horen wij dat natuurlijk graag, u kunt dan contact opnemen met het bestuur van HHH.

Natuurlijk is de bocht in de Paaldijk niet meer dezelfde zonder onze iconische kievit. Mocht u het daarom leuk vinden een nieuwe kievit te smeden, gieten, boetseren, zagen of anderszins vervaardigen? Dan vernemen wij dat graag en zijn wij u zeer erkentelijk!

HIJ IS WEER VOORBIJ DIE DROGE ZOMER

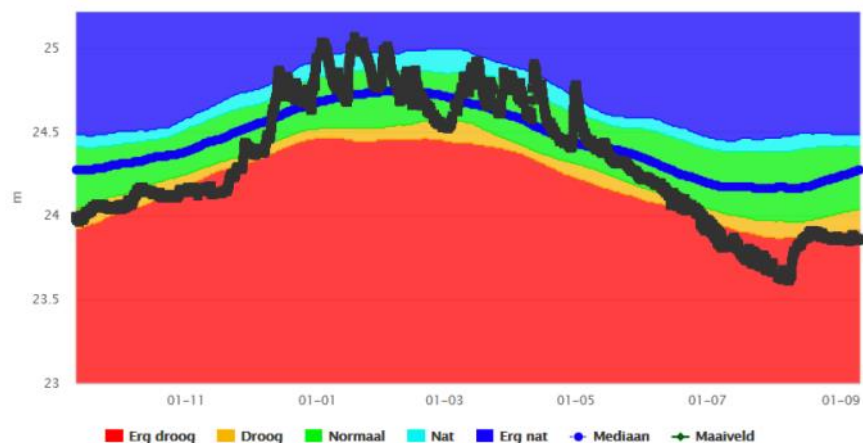
Die zomer die begon zowat in mei.. Afgelopen zomer was er een om nooit te vergeten. Er is extreem weinig regen gevallen waardoor alle sloten volledig droog vielen, zelfs de Aa is droog gevallen! De regen die afgelopen weken gevallen is heeft de bodem en de gewassen weer een kleine opleving gegeven. De omgeving kleurt weer volop groen. Maar voor veel gewassen is het kwaad al geschied. Het grondwater en het peil in de Aa zijn hiermee nog niet hersteld. Maar alle beetjes helpen. De grondwaterstand is wat gestegen maar ligt nog onder het gemiddelde van deze tijd van het jaar. De regen van afgelopen week heeft geen extra grondwaterstijging meer opgeleverd.

Door de droogte en de warmte met veel zon van afgelopen zomer is er in veel plassen en vijvers algenbloei ontstaan. Een bekende en beruchte vorm van algenbloei is blauwalg. Als je hiermee in aanraking komt kun je goed ziek worden. In de visvijver op het sportpark in Leende is bijvoorbeeld blauwalg aangetroffen.

In de Aa zien we dat de stuwen vaak opgetrokken zijn geweest. Dat kan een gek gezicht zijn geweest omdat er zowel bovenstrooms als benedenstrooms eigenlijk geen water stond. Toch heeft het waterschap dit gedaan om zo de neerslag die zou kunnen vallen op te vangen en vast te

houden. Het water kan dan infiltreren in de bodem om zo het grondwater aan te vullen. Het lijkt er op dat de grootste droogte voorbij is met momenteel wat wisselvalliger weer. De lagere temperaturen van afgelopen tijd hebben ook wel wat geholpen omdat er dan minder water verdampt. Uiteindelijk blijven we toch afhankelijk of Moeder Natuur ons nog wat water gaat gunnen.

Gemiddeld grondwaterverloop gedurende een jaar tussen de Renheide en de Bulder Aa. De zwarte lijn is het verloop van afgelopen jaar. In de winter is het grondwaterpeil hoger dan in de zomer. Afgelopen zomer zag je dat de zwarte lijn (en dus het grondwaterpeil) hard gedaald is. Pas in de laatste tijd is het grondwaterpeil gestabiliseerd.

STRABRECHTSE HEIDEDAG

Ook dit jaar was onze vereniging weer van de partij op de Strabrechtse Heidedag op zondag 19 augustus. De uilenkasten, opgezette uilen, DVD's en zwijnschedel trokken weer veel bekijks. Als vereniging dragen wij graag een steentje bij aan landbouw en natuurgerelateerde evenementen. Deels om onze vereniging te promoten maar ook vooral om mensen te informeren over agrarische natuur en alles wat daar bij komt kijken. Vooral de jeugd was erg onder de indruk van de uiltjes en de zwijnschedel. En ondanks dat de Strabrechtse Heide er wat minder goed bij lag, was het een geslaagde dag.

Foto: Peter Kerkhofs

STIKA NIEUWS

De laatste maanden van de Stika contractperiode zijn ingegaan. Het budget in Heeze-Leende is grotendeels gebruikt om een mooi en biodivers landschap in te richten of te beheren.

Onze vereniging heeft bij de Gemeente Heeze-Leende aangedrongen om tot een vervolg te komen.

Waarschijnlijk zal de regeling in de nabije toekomst gaan veranderen. De regeling moet aangepast worden aan nieuwe verhoudingen en zienswijzen. Een aantal voorwaarden in de regeling werken soms niet mee aan een eenvoudige uitvoering. Samen met de gemeente hebben wij de laatste jaren de regels al wat aangepast zodat er op meer locaties Stika mogelijkheden zijn.

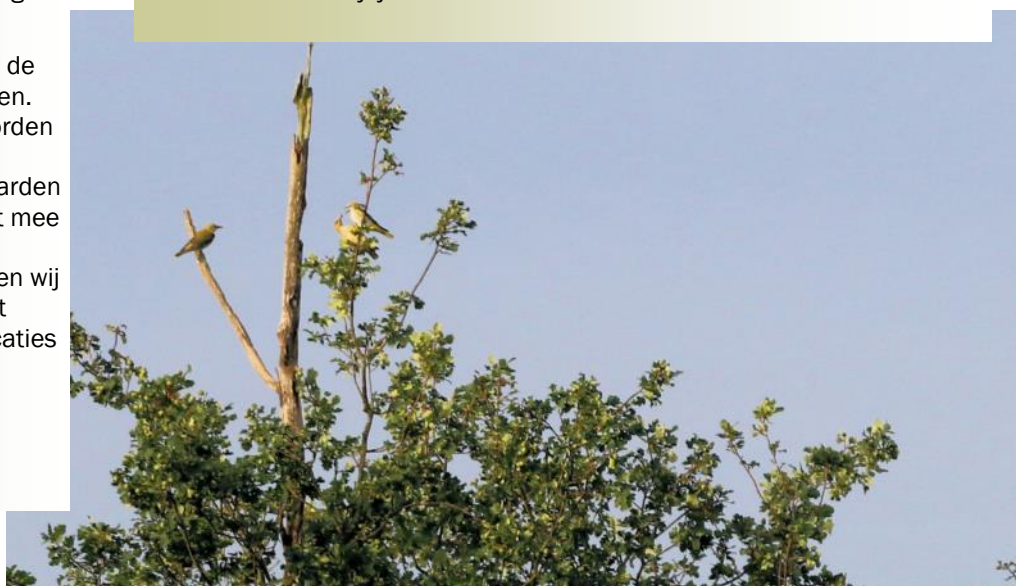
PILOT BODEM, WATER EN BIODIVERSITEIT

Afgelopen juni zijn agrarische leden van onze vereniging bij elkaar gekomen om de eerste opzet van een pilot bodem, water en biodiversiteit te bespreken.

In een open discussie werden vele onderwerpen benoemd die bijdragen aan de thema's. De mogelijke inpassing in de agrarische bedrijfsvoering leverde daarbij vaak interessante doorkijkjes. Als

vervolgstap wordt een bijeenkomst gepland met daarin kennis- en ervaringsuitwisseling. Daarna gaan kleine groepjes aan de slag (in het veld) met zelfgekozen onderwerpen.

Het pilotproject is een samenwerking met Collectief Midden Brabant.

ERVENPLUS

Net zo als bij het Stika is het ErvenPlus budget volledig ingezet. Onze vereniging heeft uit eigen middelen destijds ook een duit in het zakje gedaan om het project in Heeze-Leende van de grond te krijgen. Doelstelling van het ErvenPlus project is het verbeteren van de leefomgeving op (boeren)erven. Het gaat dan onder meer over erfvogels zoals de boeren- en huiswaluw maar ook steenuilen en huismussen. Afspraak is dat, in overleg met de eigenaar van het erf, bekeken wordt wat de mogelijkheden zijn op het erf: de erfscan. Afhankelijk van de mogelijkheden worden nestkasten en beplanting geleverd. De eigenaar van het erf hangt de kastjes zelf op en zet het plantmateriaal op zijn plaats.

Eerdaags worden de nestkastjes uitgeleverd. Het plantgoed zal in de

loop van de herfst of vroege winter worden uitgeleverd.

Interesse in ErvenPlus en een erfscan?

Het is nog niet zeker of de provincie en de Gemeente Heeze-Leende het project in 2019 weer ondersteunen. U kunt uw interesse kenbaar maken door een mailtje te sturen naar

erfvogelsbrabant@gmail.com

In het voorjaar van 2018 wordt duidelijk of ErvenPlus voortgezet zal worden.

Meer info over het project ErvenPlus:

<https://www.brabantslandschap.nl/actueel/nieuws/project-ervenplus-van-start/>

COLOFON

Plattelandsvereniging Hei, Heg & Hoogeind streeft naar een mooi buitengebied waar natuur, landschap en gezonde boerenbedrijven naast elkaar kunnen bestaan. Informatie over onze activiteiten vindt u op

www.hei-heg-hoogeind.dse.nl

Redactie Nieuwsbrief:

Tijs Bertens
Roel van Dijk
Peter Kerkhofs
Koen Staals

Foto's: Erik van Asten
(tenzij anders vermeld)

Contactadres:

hei-heg-hoogeind@dse.nl

